

Moses
Atticens
Moses di-
ctus Mer-
curius.
Sax?

licus? His adde Eupoleum et Artapanum, qui (apud Eusebium ibid., cap. iv) aiunt, Mosen Ægyptiis litteras tradidisse, aliaque multa ad commune bonum insituisse, et propter sacrarum litterarum interpretationem, Mercurium appellatum, indeque factum esse, ut ab ipsis quasi Deus coleretur.

Ptolomæus Philadelphus (ut testatur Aristæa de 73 Interpretibus), audita lego Mosis, dixit ad Demetrium: «Cur tanti operis nullus historiographus aut poeta meminit?» cui Demetrius: «Quia ista lex est sacrorum, divinitus lata; et quia nonnulli aggressi sunt, sed divina plaga terribi, ab instituto destiterunt.» Atque illico exempla subjungit de Theopompo historico, et de Theodecte tragico poeta, quæ superius commemoravi.

Diodorus historicorum omnium probatissimus, inquit S. Justinus in *Admonit. ad Gentes*, sex priores ponit leges, et primum omnium Mo-sen, quem ait fuisse magno animo virum, et probatissima vita celebratum, de quo et subdit: «Apud Judeos quidem Mosen, quem vocant Deum, sive ob admirabilem divinamque notionem, quam decernit hominum multitudini profuturam, sive ob excellentiam et potestatem, quibus vulgus ipsum susceptæ legi libentius obsequitur. *Secundum* inter legis positores Ægyptios Sanchiniam fuisse commemorant, insignem prudentia virum. *Tertium* Sesonchosin dicunt regem, qui non modo inter Ægyptios bellicis negotiis præcelluerit, sed et bellacem gentem legum positione frænaverit. *Quartum* Bachorim statuunt, et eundem regem, quem memoria prodiderunt et de modo regnandi, et de domestica dispensatione Ægyptiis præcepisse. *Quintus* fuit Amasis rex. *Sextus* dicitur Xerxis pater Darius Ægyptiis legibus addidisse.»

Denique Josephus, Eusebius et alii tradunt Mosen omnium, quorum scripta nunc exstant, vel quorum nomen in Gentilium scriptis profuturum est, primum fuisse Theologum, philosophum, poetam et historicum. Quocirca mira fuit non tantum apud Judeos, sed et Gentiles Mosis veneratio. Narrat Josephus, lib. XY. cap. iv, militem quemdam Romanum Mosis libros lacerasse, mox Judeos concurrens ad Præsident Romanum Cumanum, flagitantes ut non suam, sed lesi Numinis ulcisceretur injuriam. Quare Cumanus militem violatorem legis securi ferit.

Porro hæc veneratio et martyriis et miraculis illustrata est. Cum Maximianus et Diocletianus edicto juberent sibi tradi libros Mosis, aliosque sacræ Scripturæ, ad exurendum, resisterunt fideles, mori malentes quam eos tradere. Quare multi pro sacris libris gloriosum certamen obierunt, et victricem martyrii lauream adepti sunt. Cum autem Fundanus Alutiniensis olim Episcopus, metu mortis sacros libros tradidisset, et magistratus sacrilegus eos igni apponeret, subito imber sereno celo diffusus est, ignis sacris libris admotus extinctus est, grandio subsecuta, omnisque regio ipsa pro sacris libris elementis furentibus devastata est, uti habent acta S. Saturnini, quæ extant apud Surium, 11 februarii.

Aspice nos, quæso, sancte Moses, qui eminus quondam in Sina glorie Dei, cominus vero in Tabor glorie Christi speculator fuisti, nunc autem facie ad faciem utraque perforeris. Porrigere manum ex alto, sapientiæ tuæ flumina in nos deriva, et æterni illius luminis vel scintillam ope, votis et meritis tuis nobis imperti; impetra a Patre lumen, ut ad sua hæc Pentateuchi sacra, nos vermiculos suos inducat, det ut in Scripturis suis eum agnoscamus; det ut tantum diligamus, quantum cognoscimus; nec enim cupimus eum cognoscere, nisi ut diligamus, utque ejus amore accensi, velut faces, et alios, totumque orbem accendamus. Hæc enim est scientia sanctorum: ipse enim est amor et timor noster, ipsum unum omnia nostra spectant, ipsi nos et omnia nobiscum devovimus. Denique due nos ad Christum, qui est finis legis tuæ; ut ipse studia nostra, conatusque omnes ad ejus cui omnis creatura laudem dicit, gloriam, in Ecclesiæ ejus regno jam militante, deprecandam, et aliquando in victrici coelitus choro, tecum a nobis omnibus tui studiosis, in omnem æternitatem, uti spero, suavissime felicissimeque concinendam, regat, secundet et ad finem usque perducatur. Ibi stabimus super mare Jitreum, quotquot bestiam vicimus, «cantantes canticum Mosis, et canticum Agni, dicentes: Magna et mirabilia sunt opera tua, Domine, Deus omnipotens; justie et veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum; quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es.» Apoc. XV. 3; quia elegisti nos, quia fecisti nos reges et sacerdotes, et regnabimus in sæcula sæculorum. Amen.

40.
Oratio
Andree
ad Ma-
rta.

COMMENTARIA

IN

PENTATEUCHUM MOSIS.

ARGUMENTUM.

Hebræi, teste S. Hieronymo in Prologo galeato, tot numerant libros S. Scripturæ, puta veteris Testamenti, quot habent ipsi litteras, puta viginti duos, eosque in tres classes dividunt: scilicet in תורה *thora*, id est *legem*: כְּתוּבִים *ketubim*, id est *prophetas*: ספרים *sepharim*, id est *hagiographa*. *Thora* sive *lex* complectitur Pentateuchum, puta *Genesim*, *Exodum*, *Leviticum*, *Numeros* et *Deuteronomium*, qui ita non a Mose, ut vult Philo, sed a Septuaginta Interpretibus divisi et nuncupati sunt, cum antea unus esset liber legis.

Prophetas duplices numerant, priores et posteriores: priores vocant Josue, Judicum, Ruth et quatuor libros Regum; posteriores recensent Isaiam, Jeremiam, Ezechielem et duodecim minores prophetas.

Hagiographa numerant Job, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum Canticorum, Daniel, libros Paralipomenon, Esdras et Esther.

Pentateuchus, id est quintuplex hoc volumen Mosis, est chronicon mundi. Ejus enim argumentum est texere historiam et chronologiam mundi, ac gesta patriarcharum a prima mundi creatione usque ad mortem Mosis. In Genesi enim Moses peritextit a principio creationis mundi, et gesta Adami, Evæ, Noe, Abrahæ, Isaac, Jacobi et aliorum usque ad mortem Josephi. In Exodo per-seutionem Pharaonis, indeque decem plagas Ægypti, egressum Hebræorum ex Ægypto, et peregrinationem per desertum; ubi in Sina decalogum veterasque leges a Deo acceperunt. In Levitico describuntur sacra et sacrificia, cibi vetiti, festa, alique ritus, lustrationes et caeremonie, tam populi quam Sacerdotum et Levitarum. In Numeris numeratur populus, principes et Levite, item quadraginta due mansiones Hebræorum, eorumque æque ac Dei gesta in deserto; insuper recensetur propheta Balaam, ac bellum Hebræorum cum Madianitis. Deuteronomium, sive secunda lex, repetit et inculcat Hebræis leges antea in Exodo, Levitico et Numeris a Deo per Mosen datas.

Auctor
Moses.

Nota primo. Auctor Pentateuchi est Moses: ita docent omnes Græci et Latini, imo ipse Christus, ut patet *Joan. i. 17 et 48; Joan. v. 46*, et alibi.

Porro Moses antiquior fuit, et tempore longe præcessit omnes Græcæ et Gentilium sapientes, puta Homerum, Hesiodum, Thales, Pythagoram, Socratem, et his seniores Orpheum, Linum, Musæum, Heracleum, Esculapium, Apollinem, quin et ipsum Mercurium Trismegistum, qui omnium fuit antiquissimus. Hæc enim Mercurius Trismegistus, ait S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit. xxxix*, nepos fuit majoris Mercurii, cujus maternus avus Atlas astrologus, et æqualis Promethæi, eo tempore floruit quo vixit Moses. Ubi advertit Mosen Pentateuchum simpliciter conscripsisse, per modum diarii vel annalium; Josue tamen, vel quem similem eosdem hos Mosis annales in ordinem digessisse, distinxisse, et sententias nonnullas addidisse et intexuisse. Sic enim in fine Deuteronomii mors Mosis, eo utique mortuo, a Josue vel alio quopiam additur et describitur. Sic non a Mose, sed ab alio quopiam, ut videtur, laus mansuetudinis Mosis intertexta est *Num. xii. 3*. Sic *Genes. xiv. 15*, urbs Laïs vocatur *Dan*, cum diu post tempora Mosis vocata sit *Dan*, quare nomen *Dan* ibi pro *Laïs* substitutum est, non a Josue, sed ab alio qui posterius vixit. Sic *Num. xxi*, ab alio pariter additi sunt vers. 14, 15, 27. Pari modo Josue mors ab alio addita est, *Josue cap. ult. vers. 29*. Pari modo propheta Jeremie a Baruch digesta, et in ordinem redacta est, uti ostendunt præfatione in Jeremiam. Sic et parabole Salomonis, non ab ipso, sed ab aliis, ex ejus scriptis congeste et digestæ sunt, ut patet *Prov. xxv. 1*. Porro Moses hæc partim traditione, partim divina revelatione, partim oculari inspectione didicit et accepit: nam quæ in Exodo, Levitico, Numeris et Deuteronomio narrat, ea præsens ipse vidit et gessit.

Nota secundo. Scripsit Genesim Moses, cum exul egeret in Madian, *Exodi ii. 13*, ait Pererius, idque ad consolationem Hebræorum, qui in Ægypto a Pharaone opprimebantur. Verum melius sentiant Theodoretus, Beda et Tostatus (a quibus non dissentit Eusebius, lib. VII *De Prepar. cap. ii*, si verba ejus accurate expendantur) tam Genesim, quam quatuor sequentes libros a Mose scriptos esse post egressum Hebræorum ex Ægypto, cum

Moses scripsit hæc in deserto.

Moses scripsit hæc in deserto.

ipse in solitudine quasi dux, pontifex, propheta, doctor et legislator populi versaretur, atque ex cetera et Synagoga Judaeorum reipublicam et

(1) Recentius in Pentateuchum commentati sunt Claudius Frassenius, *Disquisitiones biblicae in Pentateuchum*, Rothomagi, 1705; Joannes Pottasius, *Sacra Scriptura ubique sibi constans, seu Difficilem Scripturae loci in speciem sibi pugnantem conciliati*, tom. I (unicus) in *Pentateuchum*, 1698; Elies Dupin, *Pentateuchus Mosis cum notis quibus sensus litteralis exponitur*, 1702; Laurentius Veitl, *Scriptura sacra contra incredulos propugnata*, pars I, *Pentateuchus Mosis*; Vater, *Commentar über den Pentateuch*, opus quidem eruditum, sed caute

Ecclesiam Dei formaret et instrueret, ut ipsi ex rerum creatione et gubernatione Deum creatorem agnoscerent, amarent, colerent (1).

legendum ob errores; De Ranke, *Untersuchungen über den Pentateuch*, 1834-1840; De Kurtz, *Beiträge zur Vertheidigung und Begründung der Einheit des Pentateuchs*, 1844; Hengstenberg, *Die Authentie des Pentateuchs*, etc.

De eloqui leporibus ac sententiarum pulchritudine in Pentateucho, vide Glaire, *Introduction aux livres de l'Ancien et du Nouv. Test.*, tom. III, pag. 85; Rollin, *Traité des Etudes*, lib. IV, cap. III; Montbron, *Essai sur la littérature des Hébreux*, tom. I passim.

CANONES

FACEM PRÆFERENTES PENTATEUCHO.

Can. 1. 1. Cum Moses hic historiam mundi conscribat, patet narrationem ejus non symbolicam, non allegoricam, non mysticam, sed historicam, simplicem et planam esse; ac proinde ea quæ narrat de paradisi, Adami, Evæ et rerum omnium creatione spatio sex dierum successive peracta, etc., historicæ et proprie, ut sonant, sunt accipienda. Est hoc contra Origenem, qui hæc omnia allegoricæ et symbolicæ exponenda putavit, itaque litteram et litteralem sensum evertit. Verum canonem nostrum tradunt omnes alii Patres, et Ecclesia, quæ hic damnat allegorias Origenis. Vide contra Origenem hic disputantem S. Basilium, hom. 3 et 9 *Hexam.* Vere S. Hieronymus: « Origenes, inquit, suum ingenium fecit sacramenta Ecclesie. »

Can. 2. 2. Philosophia et Physica adaptanda sunt sacra Scriptura et verbo Dei, a quo omnis existit nature numerus, ordo et modus, ait S. Augustinus. Non ergo e contrario torquenda est sacra Scriptura ad sensa philosophorum, aut ad lumen et dictamen nature.

Can. 3. 3. Moses sæpe utitur prolepsis sive anticipatione: vocat enim urbes et loca eo nomine, quod longe posterius eis est inditum. Sic *Genes. xiv, 2*, Balam urbem vocat Segor, quæ tamen non tunc, sed postea vocata est Segor, cum Lot eo ex Sodomis evasisset. Sic ibid. vers. 6, vocat montes Seir, qui longe post ab Esau Seir sunt dicti. Sic ibid. vers. 14, vocat Dan, quæ tunc vocabatur Lais.

Can. 4. 4. *Æternum* sæpe non significat proprie dictam æternitatem, sed longum aliquod tempus ejus finis non pervidetur: hebr. enim *עולם* *alam*, id est æternum, significat sæculum, qua occultum est, seu ejus terminus et finis non perspicitur. Radix enim *עלם* *alam* significat occultare vel abscondere. Rursus *æternum* sæpe non absolute, sed respective dicitur, et significat durationem integram rei, quæ æterna est, non absolute, sed

respectu certi status, reipublicæ et gentis. Sic dicitur lex vetus duratura in æternum, id est semper, non absolute, sed respectu Judeorum: quia nimirum lex illa duravit tamdiu, quamdiu duravit Judeorum reipublica et Synagoga, puta toto tempore Judaismi, donec lex nova illi succederet: duratura enim erat donec veritas per Christum illucesceret. Id ita esse patet: nam alibi eadem Scriptura dicit legem illam veterem esse abolendam, eique subrogandam novam Evangelicam, ut patet *Jeremias xxxi, 32* et seq. Sic *æternum* capit Horatius cum ait:

Serviet æternum qui parvo nascitur uti.

Non enim potest in æternum absolute servire, ejus vita ipsa qua servit, æterna esse non potest. Tradit hunc canonem S. Augustinus Quæst. *XXXI in Genes.*, de quo plura vide apud Pererium tom. III in *Genes.*, pag. 130 et seq.

8. Hebræi per enallagen sæpe sensum unum cum alio commutant, et maxime visum pro quovis sensu accipiunt, tum quia visus omnium sensuum est præstantissimus et certissimus; tum quia in sensu communi, qui est supra visum et oculos, omnium sensuum sensationes conveniunt. Sic visus pro tactu capitur *Joan. xx, 29*: « Quia vidisti, id est tetigisti me, Thoma, credidisti. » Pro odoratu vero capitur *Exodus x, 21*, in hebræo: « Fovere fecisti odorem (nomen et famam) nostrum in oculis, » id est, in naribus Pharaonis. Pro gustu capitur *Psal. xxxiii, 9*: « Gustate et videte (id est sapite) quoniam suavis est Dominus. » Pro auditu capitur *Exodus xx, 48*: « Populus videbat, id est audiebat, voces; » videre ergo idem est quod cognoscere, vel clare percipere.

6. Peccatum sæpe, maxime in *Levitico*, sumitur metonymice: primo, pro hostia oblata pro peccato; secundo, pro pena peccati; tertio, pro irregularitate sive immunditia legali, ex fluxu mensuræ sanguinis, seminis, lepræ, vel ex contactu

mortui contracta. Sic *Levit. xii, 6*, puerperium vocatur peccatum, id est, immunditia legalis, et *Levit. xiv, 13*, lepra dicitur peccatum, non proprie dictum, sed legale, id est irregularitas, quæ leprosum arecabat a sacris, et convictu hominum.

Can. 7. 7. Leges Dei vocantur primo, præcepta, statuta, vel custodia, quia custodienda aut cavenda præscribunt; secundo, vocantur judicia, quia inter homines dirigunt et dirimunt lites: in judicio enim secundum leges judicandum est. Tertio, vocantur justitiæ, quia statuunt id quod æquum et justum est. Quarto, vocantur testimonia, quia testantur voluntatem Dei, sive quid a nobis exigit Deus, quid a nobis velit fieri. Quinto, vocantur testamentum, id est fœdus et pactum, id est, conditiones pacti initi cum Deo, quia hæc conditione pepigit Deus tam cum Judæis, quam cum Christianis, se fore eis Deum et Patrem, si videlicet ipsi leges ejus servent.

Can. 8. 8. In Pentateucho crebra est synecdoche. Sic genus capitur pro specie; ut, facere hædum, agnum, vitulum, significat sacrificare hædum, agnum, vitulum. Sic pars capitur pro toto, ut implere manum, supple oleo, significat unctioe manus consecrare aliquem sacerdotem. Sic revelare turpitudinem, vel cognoscere feminam, vel ad eam ingredi, est virum cum femina misceri. Sic aperire aurem alicui, est ei ad aurem loqui, sive insurrare, indicare et revelare aliquid.

Can. 9. 9. Pari modo crebra est metonymia, ut *Gen. xiv, 22*; *Exodus vi, 8*: « Levo manum, » id est elevata manu cæli Dominum testor, et juro per Deum. Sic os significat verbum vel præceptum quod ore datur. Sic manus significat potestatem, vim, vel punitionem, quæ manu fit. Sic anima significat vitam, vel ipsum animal, cujus forma et vita est anima. Sic « vir sanguinum » vocatur homicida.

Can. 10. 10. Pari modo frequens est catachresis, ut cum pater rei alicujus vocatur is qui est auctor, conditor, aut inventor rei, vel is qui est primus et præcipuus in illa re. Sic Deus vocatur pluvie pater, id est auctor. Sic dæmon vocatur mendacii pater, id est auctor. Sic Tubalcain vocatur *pater canentium organo*: pater, id est primus, et inventor organi. Sic dicunt: « Percussit eos in ore, id est in acie, » id est, os nimirum gladii vocatur acies ipsa gladii, quæ homines absumit et devorat, perinde ut os devorat panem. Hoc enim modo leones, tigrides, lupi aliæque ferae oro suo percipiunt oves, canes et boves, cum eos rictu oris sui laniant, disceperunt et devorant. Simili catachresi filias vocantur minora oppida et vicos, quæ metropoli quasi matri adjacent et subsunt. Rursus ipsas urbes ob pulchritudinem et elegantiam vocantur filias, ut filia Sion est urbs et arx Sion: filia Jerusalem est urbs Jerusalem: filia Babylonis est urbs Babylonis, id est, ipsa Babylon. Pari modo edificare alicui domum, vel eam destruere, significat alicui dare, vel destruere familiam et

proles. Domus nimirum significat proles et posteritatem. Unde Hebræi filios vocant בני *banim* quasi בני *abanim*, id est lapides, a rad. בני *hana*, id est edificare; nam ex filius ut lapidibus edificantur domus et familie parentum, *שנים עשר פאדע; אים דאסער*, inquit Euripides.

11. Hebræi sæpe verba realia accipiunt pro verbalibus vel mentalibus. Sic *Levit. xiii, 6, 11, 20, 27, 30*, dicitur quod sacerdos leprosum mundabit vel contaminabit, id est, mundatum vel contaminatum declarabit et pronuntiabit, ut hominum convictui restituatur, vel ab eo areatur, Sic *Jerem. 1, 10*, dicitur: « Constituit super gentes et super regna, ut evellas, et destruas, et perdas, et dissipes, et edifices, et plantas, » id est, ut prophetas et prædicas has gentes evellendas esse et destruendas; illas vero edificandas esse et plantandas. Sic dicitur *Lev. xx, 8*, et cap. *xxi, 8, 15* et *25*: « Ego Dominus qui sanctifico vos, » id est, jubeo vos esse sanctos.

12. Hebræi sæpe tacent suppositum, sive per sonam aut rem tam agentem, quam patientem, quia ex antecedentibus vel sequentibus eam intelligendam relinquunt, ut *Deuter. xxxiii, 12*, et alibi.

13. Verba et sententiæ S. Scripture non semper referendæ sunt ad proximæ præcedentes, sed subinde ad remotas quæ longius ante præcesserunt. Sic illud *Exodus xxii, 3*: « Si non habuerit (fur) quod pro furto restituat, ipse venundabitur, » non cum proximæ præcedentibus, sed cum vers. 8, ubi dicitur: « Si quis furatus fuerit bovem, quinque restituat, » connectendum est. Sic *Cant. 1*, dicitur: « Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis, » ubi « tabernacula Cedar » non possunt connecti cum formosa; erant enim ipsa deformia, utpote estu adusta, nigra et fœda. Sic ergo hæc connecti et exponi debent: Nigra sum sicut tabernacula Cedar, cum hoc tamen simul formosa sum sicut pelles Salomonis vermiculatae et regie.

14. Negatio Hebræis totum quod sequitur negat; unde non omnis Hebræis idem est quod nullus, cum Latinis idem sit quod aliquis non.

15. Solet Scriptura quædam promittere quibusdam que non implentur in ipsis, sed in posteris eorum, ut significat Deus se hæc posteris in ipsorum gratiam prestare; quia quod posteris datur, hoc ipsis, quorum posteris sunt portio, videtur dari ut principio et capiti posteritatis. Sic Abraham non in se, sed in posteris suis promittitur terra Chanaan, *Gen. xii, 14*. Sic Jacob, id est Jacobæus, promittitur dominium in Esau, id est, Idumeos, *Gen. xxvii, 29*. Sic *Genes. xlix*, duodecim Patriarchis promittitur, quod posteris eorum obturatum erat. Tradit hunc canonem S. Chrysostomus, hom. 8 in *Matth.*

16. Licet S. Cyprianus, lib. II *Contra Judæos*, cap. v; Hilarius, lib. IV *De Trinit.*, et Nazianzenus, *tract. De fide*, putent Deum in assumpto corpore

visibilem apparuisse Abraham, Mosi et Prophetis, tamen verus est omnes has apparitiones factas esse per angelos, qui in corporibus assumptis personam Dei gerebant, ideoque vocantur Deus. Ita Dioxysius, cap. iv *Caes. Hierar.*; S. Hieronymus in cap. iii *ad Gal.*; Augustinus, lib. III *De Trin.* rap. ult.; Gregorius in *prefat. Moral.* 1, et alii passim. Et probatur. Nam ille qui apparuit Mosi, dicitur: « Ego sum Deus Abraham, » fuit angelus, ut docet S. Stephanus *Actor.* vii, 30. Sic Dominus qui tradidit legem Mosi in Sina, *Exodi* xix et xx, a Paulo *ad Galat.* iii, 19, vocatur angelus. Angeli enim sunt administratorii spiritus, per quos Deus omnia sua exsequitur. Quare quod Concilium Sirmiese, can. 14, definit eum qui contra Jacob luctatus est, *Gen.* 32, fuisse Filium Dei, intelligi fuisse angelum qui Filium Dei representabat. Adde decreta huius Concilii non esse definitiones fidei, imo nec dogmata Ecclesiae, nisi quatenus Photini haeres damnant; constat enim hoc Concilium fuisse caeterum Arianorum.

Can. 17. 17. Quando S. Scriptura nomen novum alicui imponit, intelligenda est non adimere nomen prius, sed posterius addere priori, ut jam utroque nomine possit, modo uno, modo altero nuncupari. Sic *Gen.* xxxv, 10, dicitur: « Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel: » sensus est, q. d. Non tantum Jacob, sed etiam Israel appellaberis: sepe namque postea adhuc Jacob vocatur. Sic *Gen.* *Judic.* vi, 32, dicitur ex eo die vocatus *Jerobaal*, et nihilominus pergit Scriptura eum vocare *Gedeonem*. Sic Simon, postquam a Domino vocatus est *Cephas*, non raro post adhuc *Simon* appellatur.

Ubi nota: Deus et Hebraei suis imposuerunt nomina ab eventu, scilicet quae significarent eventum, vel presentem vel futurum; et tunc nomina erant quasi omnia, vel monita, aut vota rei future; imponendo enim alicui nomen, portendebant, vel optabant eum talem fore, qualis illo nomine significabatur. Id ita esse patet in nomine Adam, Eva, Seth, Cain, Noe, Abraham, Ismael, Isaac, Jacob, etc., ut suis locis ostendam.

Idipsum imitari sunt Romani, Graeci, Germani. Romani, qui Corvinum a corvo, qui ei in castris victoriae omen dedit; Caesarem a caesarie, cum qua natus proditur; Caligulam a caliga militari, qua sepe utebatur, appellaverunt. Sic Pisones, quod optime pisa sererent, ita nuncupati sunt: sicut Cicerones a cicere, Fabii a faba, Lentuli a lente optime serenda nomen acceperunt. Sic Ancus a vitioso cubito, inquit Festus, nominatus est: cubitus enim graece *ἄνωτος* dicitur. Sic Servius, quod a matre serva genitus esset; Paulus, a parva statura; Torquatus, a torque, quem Gallo in pugna detraxit; Planicus, a planis pedibus vocatus est. Sic Scipio cognomen fuit Corucliorum, cui P. Cornelius (avus P. Cornelii Scipionis Africani, qui Annibalem devicit) initium dedit. Hic enim, eo quod patrem vite scipionis regebat et ducebat,

primus Scipio cognominatus est, illudque cognomen ad posterum transmisit.

Graeci, qui appellaverunt Platonem, quasi latum, a latis humeris, cum antea Aristocles vocaretur; d. Chrysostomum, quasi os anreum, ab eloquentia; Laonicum, quasi populi; Leonicum, quasi leonis; Stratonicum, quasi exercitus vietiorem; Demosthenem, quasi populi firmamentum; Aristotalem, quasi optimum finem; Gregorium, quasi vigilem; Diogenem, quasi Jove genitum; Aristobulum, quasi optimi consilii virum; Theodorum, quasi donum Dei; Hippocratem, quasi equino robore praeditum; Callinachum, a pulchra pugna nuncuparunt.

Germani et Belgae, qui Fredericum, quasi pacis divitem, id est plane pacificum; Leonardum, quasi leonine indolis; Bernardum, quasi ursinae indolis; Gerardum, quasi vulturinae indolis; Cunonem, quasi audacem; Cunardum, quasi audacis consilii; Adelgisium, quasi nobilis spiritus; Canutum, ab exhauriendis peculis; Pharamondum vel Framondum, a venustate oris nominarunt. Sic Guilhelmus a deaurata galea; Gudea, quasi bona pars aut sors; Lotharius, quasi plumbeum cor; Leopoldus, quasi leoninus pes; Lanfrancus, quasi diuturna libertas, Wolfgangus, quasi lupinus incessus vocatus est. Plura vide apud Gorpium, Soricium, et Pontum Hutterum in Belgio.

18. Quando ei qui nomen habet, nomen non commutatur, sed simpliciter, tacito et praesupposito ejus nomine, dicitur sic vel sic vocandus, tunc non imponitur ei aliud nomen, sed significatur talis futurus, ut jure alio isto nomine vocari et appellari possit: sic *Isaie* vii, 14, Christus vocatur *Emmanuel*, et cap. viii, vers. 3: « Accedera spolia detrahere, festina praedari; » et cap. ix, vers. 6: « Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis; » et *Zach.* cap. vi, vers. 12, vocatur *Oriens*. Sic Joannes Baptista a Malachia vocatur *Elias*; et filii Zebedaei in Evangelio vocantur *Boanerges*, id est, filii tonitruum.

19. Viri et femine olim erant polyonymi: unde non mirum si eadem persona in Scriptura modo uno nomine, modo alio vocatur. Sic uxor Esau quae *Gen.* xxxvi, 2, vocatur Ada, filia *Elon* Hebraei, *Gen.* xxvi, 34, vocatur Judith, filia *Beri* Hebraei; et alia ejus uxor quae *Gen.* xxxvi, 2, vocatur Oolibama, filia *Ana*; *Gen.* xxvi, 34, vocatur Basemath, filia *Elon*. Sic sepe lib. I *Paralp.* per decem prima capita alia viris et mulieribus dantur nomina, alia, inquam, ab his quae habent in *Genesi*, *Josue*, *Judicium* et *lib. Regum*. Sic idem est Abimelech et Achimelech, Job et Jobab, Achar et Achan, Aram et Ram, Areuna et Ornan, Jetro et Ragucl. Ubi obiter adverte nomina, cum in aliam linguam transferantur, ita mutari, ut vix eadem esse videantur, praesertim cum ad aliam etymon suae linguae alludunt et inclinant. Sic

hebr. Achasbepher, a *ḥaser* assuerus; persice Ochosoarses, Ochsoarses, Axurxes, Artaxerxes; graece Oxyares, quasi idem sunt. Achasueros hebraice et chaldaice significat magnum caput, id est, magnus capitaneus: Artaxerxes persice significat magnus bellator, teste Herodoto: Oxyares Graecis idem est quod acutus, sive acer Mars. Sic a Bosra hebraico, id est munifio, dicta est Bysra, et Barsa, arx Carthaginiis quam Romani Burgum vocarunt, indeque Burgundiones sunt dicti. Sic a David et Idida, dicta est Dido.

Can. 20. 20. Solet Scriptura causam vocare, et pro vera rei causa ponere, quod tantum fuit occasio: eo quod ita soleant homines loqui, ut eventum undecumque provenientem vocent effectum, et occasionem vocent causam. Sic *Gen.* xliii, 6, ait Jacob: « In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium vos habere fratrem. » Nec enim filii Jacob hanc patris sui miseriam intendebant, sed ea ex factis et verbis illorum aliud agendum, fortuito et occasionaliter consecuta est: vide *Ruberam* in *Amos* ii, 19.

Can. 21. 21. Hebraei saepe abstractum ponunt pro concreto, ut abominationem pro re abominabili vel abominata, *Exodi* cap. viii, vers. 28: « Abominaciones Aegyptiorum immolabimus Domino? » *Psal.* xx, 2: « Desiderium (id est rem desideratam) cordis ejus tribuisti ei. » Sic Deus dicitur spes nostra, id est, res sperata, et patientia ac gloria nostra, id est, propter quem patimur, de quo gloriamur.

Can. 22. 22. Hebraei vera sumunt jam in actu perfecto, jam in continuo, jam in inchoato, ut facere sit idem quod conari; moliri, incipere aliquid facere. Sic Hebraei aliquando dicuntur egressi ex Aegypto vespere, ut *Deut.* cap. xvi, vers. 6, aliquando noctu, ut *Exodi* cap. xii, 42, alibi mane, ut *Num.* xxii, 3, quia scilicet vespere immolaverunt agnum, qui egressus fuit causa et initium: noctu vero casis Aegyptiorum primogenitis acceperunt a Pharaone veniam, imo mandatum exeundi, suaque convasantes exire ceperunt: mane vero ipso facto plene et perfecte egressi sunt.

Can. 23. 23. Hebraei cum aliquid exaggerare volent, vel significare gradum superlativum (quo ipsi earent), utuntur; nomine abstracto, vel concreto geminato, ut sanctitas est, vel sanctum sanctorum est, id est, sanctissimum est: quod crebrum est in *Levitico*.

Can. 24. 24. In Scriptura crebra est hypallage, ut *Exodi* xii, 11: « Calceamenta habebitis in pedibus, » hoc est invertendo, pedes habebitis in calceamentis, sive calcatores. Nec enim calcei sunt in pedibus, sed pedes in calcis. *Exodi* iii, 2, in hebr.: « Rubus ardebat in igne, » id est, ignis ardebat in rubo. *Judic.* i, 8, in hebr.: « Civitatem miserunt in ignem, » id est, ignem miserunt in civitatem. *IV Reg.* ix, 30, de Jezabele dicitur in hebraeo: « Posuit in stibio oculos suos, » hoc est,

posuit stibium in oculis suis, depinxit oculos suos stibio. *Psal.* lxxvi, 6, in hebraeo: « Propinasti nobis in lacrymis mensuram, » hoc est, ait R. David. *Psalm.* xviii, 5: « In sole posuit tabernaculum suum, » hoc est, solem posuit in tabernaculo suo, vel soli posuit tabernaculum suum in caelis, ut habent hebraea. *Psal.* lxxx, 6: « Testimonium in Joseph posuit, » hoc est, posuit Josephum in testimonium: cui nimirum bene cesserunt omnia, quod legem Dei servaverit. Ita Chaldaeus: *licet*, et alius, magis genuinus, sit ejus loci sensus, ut dixi *Psal.* lxxx.

23. Hebraei nomina nunc active, nunc passive accipiunt. Sic timor vocatur, tam is quo timeamus aliqueum, quam is qui timeat, ut *Gen.* li, 42, Deus vocatur timor Isaac, id est, qui timebatur ab Isaac, quem Isaac timebat et reverebatur. Sic patientia non tantum vocatur illa virtus, quae nos impellit ad fortiter patientium; sed etiam passio ipsa, et res adversa quam patimur, imo et Deus ipse, propter quem patimur, ut *Psalm.* lxx, 5: « Tu es patientia mea, Domine. » Sic amor non tantum vocatur is quo amamus, sed et id quod amatur, ut « Deus meus, amor meus, et omnia. »

26. In Scriptura crebra est liptote (quae potius *λεπτός*, id est tenuitas, dicenda est), hoc est diminutio, quae res magne verbis exilibus significatur, et quasi immineuntur, qualis est illa *Virgilia*, lib. III *Georgicon*.

Quis aut Eurysthea durum,
Aut illudati nescit Busridis aras?

Illudati, id est, scleratissimi, et maxime vituperandi. Busris enim hospites suos maculare et immolare solebat. Sic I *Regum.* xii, 21, dicitur: « Nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, » id est, nolite declinare ad idola, quae maxime oberanturque noxia vobis. I *Machab.* ii, 21: « Non est utile nobis (id est, maxime oberit nobis) relinquere legem. » *Michas* ii, 1: « Vae qui cogitatis inutile, » id est, perniciosum. *Lev.* x, 1: « Offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis praecipit non erat, » id est, quod eis prohibitum erat.

27. Moses, inquit Clemens, lib. VI *Srom.*, quia eruditus fuit in omni sapientia Aegyptiorum, hinc subinde in suis legibus utitur hieroglyphica eorum ratione, easque tradit per symbola et aenigmata. Sic et Eleazarus pontifex Christianae (ut ipse testatur tract. *De LXX Interpret.*, tom. II *Bibliothecae SS. Patrum*) legato Ptolemaei Philadelphii, roganti cur Moses quaedam animalia vetuisset comedere, vel sacrificari, quibus aliae gentes uterentur, respondit: Haec Mosis praecipita esse symbolica et aenigmatica, qualia sunt symbola Pythagorae, et hieroglyphica Aegyptiorum. Porro aenigmata Pythagorae, inquit S. Hieronymus, lib. III *Contra Rufinum*, talia erant: « Stateram ne

Symbol.
Pythagorae
qua T

transilias, » id est, ne prætergrediaris iustitiam. « Ignem gladio ne fodias, » id est, iratum verbis ne laecessas. « Coronam minime carpendam esse, » id est, leges urbium non vellendas, sed conservandas esse; « cor ne comedas, » id est, merorem de animo projice; « per viam publicam ne ambules, » id est, ne multorum sequaris errorem; « hirundinem in domum non esse recipiendam, » id est, garrulos in domum non esse admittendos; « oneratis superponendum esse onus, deponentibus onus minime communicandum esse, » id est, ad virtutem contendentibus augenda esse præcepta; labore vero fugientes, et otio deditos, esse relinquendos.

Can. 28. Hebræi recentiores ignorant significationem veram nominum propriorum, animalium, herbarum, arborum, gemmarum; sed quisque eorum divinat id quod vult: itaque in hac re certissima regula est, sequi antiquos doctissimos Hebræos; et præ omnibus interpretem nostrum, qui Ecclesie iudicio omnium est optimus.

Can. 29. Hebræa nomina animalium, arborum, lapidum generalia sunt, et pluribus communia. Sic סֹפְהָן *sophan*, Lev. xi, 5, significat choreogrillum; sed Prov. xxx, 26, significat leporem; Psal. vero cii, 18, significat herinaeum. Vide Riberman in cap. v *Zachar.*, n. 21.

Can. 30. Hebræi sæpe actum, habitum et potentiam ponunt pro objecto, et contra, per metonymiam. Sic oculus vel aspectum vocant colorem, qui est oculi et visus objectum, ut Lev. cap. xii, vers. 10, dicitur lepra mutare aspectum, id est, speciem et colorem. Sic rursus Deus dicitur timor, amor, spes, patientia, gloria nostra, quia est objectum timoris, amoris, spei, patientie, gloriæ nostræ; est enim in quem timemus, amamus, speramus, propter quem patimur, in quo gloriamur.

Can. 31. Moses in Pentateucho agit primo historicum, secundo legislatorem, tertio prophetam; unde nunc historice, nunc juridice, nunc propheticæ exponendus est.

Can. 32. Coniunctio et Hebræis sæpe est exegetica, notaque exponentis, significans id est, ut Lev. iii, 3: « Quorum repleta, et (id est) consecrata manus: » replere enim manus oleo, erat eas consecrare ad sacerdotium. Sic Coloss. ii, 8: « Videte ne quis vos seducat per philosophiam, et (id est) inanem fallaciam. » Non enim Apostolus damnare vult philosophiam veram, sed tantum fallacem et sophisteam. Simili modo capitur et Matth. xii, 41; Jerem. xxxiv, 21, et alibi.

Can. 33. Hebræi interrogatione utuntur sæpe, non in re dubia, sed clara, neque ad increpandum, sed ad excitandum ascendumque audientis animum. Sic Genes. xlvii, 19, dicunt Egyptii Josepho: « Cur morieris te vidente? » Sic Exodi iv, 2, Deus ait Mosi: « Quid est quod tenes in manu tua? » et cap. xiv, vers. 15: « Quid clamas ad me? » Sic illud Christi ad matrem: « Quid

michi et tibi est, mulier? » non castigatio, sed spei est probatio, eam exacuens.

34. Omnia præcepta Pentateuchi, etiam judicialia, sunt juris divini, quia a deo sancta; quedam tamen ex iis non videntur obligasse sub peccato mortali, sed tantum veniali, ob levitatem materiae, ut « Agrum tuum non seres diverso semine, » Levit. xix, 19. « Si inveneris nidum, pullos cape, matrem dimitte, » Deut. xxii, 6.

35. Scriptura, maxime in prophetis, subinde simul complectitur typum et antitypum, hoc est rem quam proprie verba significant, et simul allegoriam, quam res illa representat; sed ita ut quedam magis typo, quedam magis antitypo conveniant; tumque duplex illius loci est sensus litteralis: prior historicus, secundus propheticus. Sic enim et ingeniosi adolescentesc sæpe ludunt et rident socium, dicendo, v. g. Tu es longis naribus, et simul significant eum esse sagacem, q. d. Tu æque es nasutus ac nasutus: ubi vox *nares* et propriam relinet significationem, et alteram asciscit, per elegantem allusionem et allegoriam. Quidni ergo Spiritus Sanctus uno conceptu et oratione completi possit signum et signatum, typum et veritatem? Exempla sunt II Reg. vii, 12, ubi ad litteram loquitur de Salomone, sed tamen per hyperbolen quedam de eo dicit, que proprie et plene ad litteram soli Christo competunt. Sic Gen. iii, 14, Deus serpenti loquitur, et per eum diabolo in eo latenti. Unde quedam dicit, que proprie serpenti competunt, quale est illud: « Super pectus gradieris, et terram comedes; » quedam, que proprie diabolo competunt, quale est illud: « Inimicitias ponam inter te et inter mulierem; ipsa conteret caput tuum. » Sic Moses Deuter. xviii, 18, per Prophetam, quem post se promittit, tum quoslibet Prophetas, tum proprie Christum intelligit. Sic Balaam dicens quod Israel vastabit Moab, Idumeam et filios Seth, Num. xxiv, 17, per Israel, tum Davidem, tum Christum intelligit. Sic Isaias, cap. xiv, 11 et seq., describit casum regis Babylonis, per casum Luciferi; unde quedam dicit, que proprie Luciferi, Balsasari vero figurale tantum, id est, hyperbolice vel parabolice conveniunt, ut: « Quo modo cecidisti de caelo, Lucifer? detracta est ad inferos superbia tua, qui dicebas: In oculum consecrادم, super astra Dei exaltabo solum meum, similis ero Altissimo. » Quedam vero dicit, que proprie conveniunt Balsasari, ut: « Concidit cadaver tuum, subter te sterneret linea, et operimentum tuum erunt vermes. » Simili modo Ezechiel cap. xxviii, vers. 2 et 14, describit opes et casum regis Tyri instar opum et casus Cherubini alieujus. Mens enim Propheta rapitur ab altissimo lumine prophetico, in quo omnia sunt exilia et conjuncta, unumque videtur esse figura allegorica; hinc salient sæpe Prophetae ab uno ad aliud, tum ob causam jam dictam, tum ob elegantiam, qua similia similibus comparant et adumbrant.

Can. 36. Plures etiam, non tantum typicos et typice subordinatos, sed etiam dissimiles et disparatos, posse esse sensus litterales S. Scripturae, docet S. Augustinus, lib. XII *Conf.*, cap. xviii, xxv, xxvi, xxxi et xxxii, quem citat et sequitur D. Thomas I p., Q. ii, art. 10, in corpore, idque colligitur ex Concilio Lateranensi cap. *Firmiter*, de summa *Trinit.*, ubi Concilium ex illo Gen. i, « in principio creavit Deus caelum et terram, » juxta duos sensus litterales, duas concludit veritates, scilicet, quod mundus incepit, quasi « in principio significet principium temporis, et quod nihil ante mundum sit productum, quasi « in principio idem sit quod, ante omnia. Sic illud Psal. ii, 7: « Ego hodie genui te, » Patres tam de humana, quam de divina Christi generatione explicant. Hinc et versio Septuaginta alium subinde dat sensum litteralem, quam nostra, et olim multe alie versiones erant differentes ab invicem. Sic alio sensu Caiaphas, alio Spiritus Sanctus per ejus os dixit: « Expedi vobis, ut unus homo moriatur pro populo, » Joana xi, 50; et tamen utrumque, scilicet tam Caiaphæ, quam Spiritus Sancti, sensum et mentem enarrat, et hisce verbis significat S. Joannes. Verum in hoc, uti et in aliis plerisque, unus sensus alteri aliqua ratione conjunctus et quasi subordinatus est.

Can. 37. Apud Hebræos, præsertim Prophetas, crebra est enallage, et commutatio, tum persone, ut transeant a prima vel secunda, in tertiam, qualis est Deut. xxxiii, 7; tum temporis, ut preteritum ponant pro futuro, ob futuri certitudinem, qualis est Deut. xxxii, 15, 16, 17, 18, 21, 22 et seq.; tum numeri, ut a singulari transeant in pluralem, et contra, qualis est Deut. xxxii, 13 et 16; tum generis, ut a feminino transeant in masculinum, et contra, qualis est Gen. iii, 13.

Can. 38. Climata, seu plage orbis, ut Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, in Scriptura intelligenda sunt juxta situm Judæe, Jerusalem et Templi. Judæi enim scribunt Moses alique hagiographi; et Judæa sita quasi in medio orbis habitati et culti, erat terra et peculium Dei.

Can. 39. Una res est figura duorum etiam contrariorum, sed alio et alio respectu. Sic diluvium quatenus in eo enatavit Noe per arcam, fuit fidelibus typus baptismi; quatenus vero eo mersi sunt impii, fuit typus supplicii reprobis irrogandi in extremo judicio. Sic Christus est petra et lapis angularis Ecclesie; sed piis est lapis salutis, infidelibus vero et impiis est lapis offensionis, et petra scandalii. Sic Christus vocatur leo, ob fortitudinem; diabolus vero vocatur leo ob crudelitatem et rapacitatem. Tradunt hunc canonem S. Augustinus, epist. 99 ad Evodium, et S. Basilium in *Isaiæ* cap. ii.

Can. 40. In sensu litterali omnes sententiae, omniaque verba debent explicari et accommodari rei significatae; id autem non est necesse in sensu allegorico; imo S. Hieronymus, Gregorius, Ori-

genes, et alii sæpe liberam volunt esse allegoriam, atque in ea explicanda non servant rigorem historiae. Exemplum est in Davidis adulterio, quod S. Augustinus, S. Ambrosius et alii docent fuisse typum amoris Christi in Ecclesiam Gentium, que antea cum idolis ut adultera vixerat. Verum propria et solida allegoria debet respondere historiae, et quo aptius respondet, eo aptior est; imo aliqui non est proprius Scripturae sensus, sed quasi accommodatilius. Sicut enim litteralis est is, quem primo verba significant: ita allegoricus est, quem res per litteralem sensum significatae adumbrant et significant. Ita docet S. Hieronymus in *Osee* cap. v, ubi retractat contrarium, quod alibi dixerat.

41. In Mose et Scriptura non raro est hendiads, que figura est, qua unum in duo dividitur, unde rectius vocatur *ἑνὶ δὲ δύο*, id est, unum per duo, ut apud Virgilium, *Aeneid.* I: « Molemque et montes insuper altus imposuit, » id est moles altorum montium impositus; et alibi: « Aurum frenosque momordit, » id est, frenos aureos momordit; et alibi: « Pateris libamus et auro, » id est, pateris aureis. Talis est Gen. i, 14: « Sint (sol et luna) in signa, et tempora, dies, et annos, » id est, sint in signa temporum, dierum et annorum. Talis quoque est Coloss. ii, 8: « Videte ne quis vos seducat per philosophiam et inanem fallaciam, » id est, per philosophiam inanem fallacia, sive que sit inanitas fallacia, q. d. Non damno omnem philosophiam, sed eam tantum, que non est aliud, quam inanitas fallacia. Te enim et ibi et alibi per id est exponi debet.

42. Solet Moses alique Prophetae, redemptionem Christi duplici nomine, et fere copulato significare, puta strage et salute, ultione et redemptione, indignatione et pace, sanguine et incolumitate, pretio et victoria. Hinc secundo, Prophetae, nulla distinctione inter hostes et cives, Christum venientem ad redimendos homines inducunt quasi duocem cataphractum, qui divino furore actus in homines irruit, atque obvios quosque deturbat, proterit, trucidat. Sic enim canit Balaam Num. xxiv, 17, de Christo Salvatore: « Pererit dices Moab, vastabitque omnes filios Seth, » id est, omnes homines; hi enim prognati sunt ex Adam per Seth. Et Psaltes *Psal.* cix, 6: « Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum, de torrente in via bibet; » et Isaias cap. lxi, describit Christum consolationem et redemptionem, cap. vero lxxii ejusdem ultionem: « Conculcavi, inquit, eos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum. Dies enim ultionis in corde meo. » Ac mox subjungit: « In dilectione sua, et in indulgentia sua ipse redemit eos, » etc.

Causa hujus rei et phrasid est duplex: prior, quia utraque libertas temporalis, que spiritali humani generis quasi typus processit, videlicet Egyptia et Babylonia (ad hasce enim alludunt), non sine sanguine et caede hostium, puta Egypti-

BIBLIORUM CHRONOLOGIA.

Hodiernorum disquisitiones in Veterum tum libris tum monumentis interrogandis rem chronologicam ab omni trica et nodo aileo non abolverunt, ut e contra eam reliquerint intricatam magis atque arduam. Propterea egregium in hoc genere opus est titulus, *Fasti Hellenici*, auctore Clinton, Lectoribus indicasse, nec non brevem tabulam, ex opere Dr^s Sapp Gallice inscripto *La Vie de N.-S. Jésus-Christ*, tom. II, pag. 454, desumptam, oculis hic subjicisse, satis ad rem nostram duximus.

A. C.

HISTORIA.	ANNI		HISTORIA.	ANNI	
	MESE.	ANTE CHRIS.		MESE.	ANTE CHRIS.
Adamus, 130 ann. natus, gignit Seth.	130	4061	Anni 480 numerantur ab Ægyptiaca captivitate ad adificationem Templi, anno 4 Salomonis regnantis.	3180	4011
Seth, 103 ann. natus, gignit Enos.	235	3956	Hinc ad Herodiani templi adificationem elapsi sunt anni 1000. Salomon autem post adificatum Templum regnavit 36 ann.	3216	975
Enos, 90 ann. natus, gignit Cainan.	325	3866	Robcum 17 ann. regnavit.	3203	958
Cainan, 70 ann. natus, gignit Malaleel.	395	3796	Abia 3 ann. regnavit.	3236	935
Malaleel, 65 ann. natus, gignit Jared.	460	3731	Asa 41 ann. regnavit.	3277	914
Jared, 62 ann. natus, gignit Enoch.	522	3669	Asa 41 ann. regnavit.	3302	889
Enoch, 65 ann. natus, gignit Mathusalem.	587	3604	Joram 8 ann. regnavit.	3310	881
Mathusalem, 187 ann. natus, gignit Lamech.	674	3517	Ochosis 1 ann. regnavit.	3311	880
Lamech, 182 ann. natus, gignit Noe.	856	3335	Athalia 6 ann. regnavit.	3317	874
Noe, 500 ann. natus, gignit Sem, Cham et Japhet.	1356	2835	Joas 40 ann. regnavit.	3357	834
Mathusalem moritur 969 ann. natus. Peragitur diluivium, jubileo post creationem 34 ^a (quod annis Christum in terris vixit), Noe vero vita annuum 600 ^a agente. Cessat diluivium.	1657	2534	Amasias 29 ann. regnavit.	3386	805
Post Mœnium, Sem, 100 ann. natus, gignit Arphaxad.	1659	2532	Ouis 52 ann. regnavit.	3438	753
Arphaxad, 35 ann. natus, gignit Sale.	1694	2497	Athalia 6 ann. regnavit.	3454	737
Sale, 30 ann. natus, gignit Heber.	1724	2467	Achaz 16 ann. regnavit.	3470	721
Heber, 34 ann. natus, gignit Phaleg.	1758	2433	Ezechias 29 ann. regnavit.	3499	692
Phaleg, 30 ann. natus, gignit Ren.	1788	2403	Manasses 55 ann. regnavit.	3554	637
Ren, 31 ann. natus, gignit Sirug.	1819	2371	Amon 2 ann. regnavit.	3596	415
Sirug, 30 ann. natus, gignit Nachor.	1850	2341	Jasas 31 ann. regnavit.	3587	506
Nachor, ann. 29 natus, gignit Thare.	1879	2312	Joachaz 3 mess. regnavit.	3598	503
Thare, 70 ann. natus, gignit Abram, Nachor et Haran.	1949	2242	Joachim 11 ann. regnavit.		
Abram, 75 ann. natus, in terram Chanaan venit.	2024	2167	Joachim 3 mess. regnavit.		
Abraham, 86 ann. natus, gignit Isaac.	2095	2096	Sedecias 11 ann. regnavit, ante Hierosolymam a Nabuchodonosore expugnatum. Quo expugnatio contigit ann. 430 post templum salomonium adificatum, 580 ante Christum natum, seu 166 post Urbem conditam.	3610	581
Abraham, 100 ann. natus, gignit Isaac.	2109	2082	Joachim enim captivus egit Babylon 37 annos, usque ad Evilerodachi regnum (IV Reg. xxv). Hinc autem ad Babyloum a Cyro expugnationem 23 anni elapsi sunt juxta canonem Ptolomæi, 233 vero ad Ptolomæum Lagam, deinde 275 ad Alexandriam ab Augusto captam (ann. 724 U. C.). Nunc si annos 169 ex 747 (quo Urbs condita fuit) eximas, habebis 581, seu mundi annum.		
Isaac, 40 ann. natus, Rebecam ducit.	2149	2042			
Isaac, 60 ann. natus, gignit Esau et Jacob.	2189	2002			
Abraham, 175 ann. natus, moritur.	2184	2007			
Esau quadragenarius ducit filiam Beeri Hethiæ.	2209	1982			
Jacob, 77 ann. natus, in Mesopotamiam fugit.	2249	1942			
Jacob, 91 ann. natus, gignit Joseph.	2260	1931			
Jacob, 97 ann. natus, in terram Chanaan revertitur.	2266	1925			
Joseph, 16 ann. natus, vaditur a fratribus.	2276	1915			
Isaac, 180 ann. natus, moritur.	2289	1902			
Jacob, 130 ann. natus, in Ægyptum venit, anno 24 post ipsius Josephi adventum, 215 vero post Abrahami migrationem.	2309	1882			
Jacob moritur, 147 ann. natus.	2316	1875			
Joseph moritur, 110 ann. natus.	2370	1821			
Israelitis Ægypto excedunt ann. captivitatis 430, mundi vero 2706, vel potius 2700, si summam rotundas, quod in tanta supputationum varietate licet.	2700	1491			

Cl. Des Vignoles, *Chronologie de l'histoire Sainte.*

COMMENTARIA
IN GENESIM.

ARGUMENTUM.

Inscribitur hic uer hebraice de more a prima libri voce ברשית *beresit*, id est, in principio; grece et latine vocatur *Genesis*. Enarrat enim generationem, id est creationem, sive natales mundi et hominis, ejusque lapsum, propagationem et gesta, maxime Patriarcharum, Noe, Abraham, Isaac, Jacob et Joseph: complectiturque *Genesis* gesta annorum 2310. Tot enim interfuxerunt ab Adamo, et a mundi creatione, usque ad mortem Josephi, in qua finitur *Genesis*, ut patet, si addas annos Patrum in hac chronologia: nam

Chronologia
Geneseos.

Ab Adam usque ad diluivium fluxerunt anni 1636. A diluivio ad Abraham, anni 292.

Anno 100 Abraham natus est Isaac, *Genes. cap. xxi, vers. 4.*

Anno 60 Isaac natus est Jacob, *Genes. xxv, 26.* Anno 91 Jacobi natus est Joseph, uti ostendunt *Genes. xxx, 23.*

Joseph vixit annos 110, *Genes. l, 25.* Adde hos annos, invenies ab Adam ad mortem Josephi annos 2310.

Dividi potest *Genesis* in quatuor partes, quas totidem tomis divisit et prosecutus est Pererius. *Prima* complectitur gesta ab Adam usque ad diluivium, *Genes. vii.* *Secunda* continet gesta a Noe et diluivio usque ad Abraham, puta ea, que narrantur a cap. vii usque ad cap. xii. *Tertia* continet gesta Abrahamæ a cap. xii usque ad Abrahamæ mortem, *Genes. xxv.* *Quarta* a cap. xxv ad finem *Geneseos* complectitur gesta Isaac, Jacobi et Josephi, finiturque in morte Josephi.

Scriptores
in
Genesim.

Scripturunt in *Genesim* Origenes, S. Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Procopius, Chrysostomus, Eucherius, Rupertus et alii. S. Ambrosius post S. Basilium scripsit lib. *Hexameron*, item lib. de Noe, de Abraham, de Isaac, Jacob, Joseph, etc. B. Cyrillus scripsit libros v, quibus adde ejusdem Glaphyra, id est, excelsa, q. d. Paucæ et multis selecta, quibus non litteralem, sed mysticum fere sensum persequitur. Exstant ea manuscripta, quibus ego usus sum, eaque post cum aliis edidit noster P. Andreas Schoftus. Scripsit etiam Albinus Flaccus *Quæst. in Genes.* Scripsit quoque in priora capita *Geneseos* Junilius Episcopus Africanus, qui exstat tom. VI Bi-

blioth. SS. Patrum. Scripsit insuper Anastasius Sinaita, monachus, ac postea Antiochiæ Episcopus et Martyr, anno Domini 600, undecim libros *Hexam.* in *Genesim*, in quibus allegorice de Christo et Ecclesia prima *Geneseos* capita exponit. Exstant in appendice *Bibliothecæ SS. Patrum*. Scripsit et Thomas Doctor, non sanctus ille Angelicus, sed Anglicus, puta Eboracensis Doctor sub anno Christi 1400. Anglici enim hæc esse, non Angelici Doctoris, testis est S. Antoninus, et Sixtus Senensis, lib. IV *Bibliothecæ Sanctæ*: licet S. Thomæ Aquinati hæc adscribere conetur Antonius Senensis, qui primus ea edidit; et quia vulgo hæc nomine S. Thomæ citantur, nos quoque ita loquemur, ne quis alium aliquem noscitare putet. Scripserunt quoque in *Genesim* post Lyrannum, Hgonem, Dionysium Carthusianum, recentiores permulti, inter quos excellit varietate doctrinæ Pererius. Scripsit olim præ cæteris prolixè, magno singulorum examine et judicio, Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis, cui merito hoc datur elogium:

Hic stupor est mundi, qui scilicet discutit omnia.

Mortuus est enim anno ætatis quadragesimo. Denique scripsit nuper in cap. i *Geneseos* duos ingentes tomos Ascanius Martiniengus Brixianus, quos *Glossam magnam in Genesim* inscribit: in qua catenam et Patribus et Doctoribus textit, ac quæstiones omnes incidentes fuscè discutit (1).

Verum quia de S. Scriptura verissimum est illud: *Ars longa, vita brevis*; hæc de causa, que alii fuscè dixerunt, ego in pauca constringam, et impense brevitati, eque ac soliditati et methodo studebo: ideoque moralia præclariora tantum intexam, et subinde ad auctores, qui fuscè ea pertractant, remittam; atque hic semel universi conconatores, omnesque, qui moraliibus inhiant, monitos, velim, ut legant S. Chrysostomum, Ambrosium, Origenem, Rupertum, Rabanum, Hieronymum ab Oleastro, Pererium, Ha-

(1) Quibus adde Joannem de la Haye, *Commentarii in Genesim*, Lugduni 1638; Drechsler, *Die Einheit und Aechtheit der Genesis*, 1838.